

Mester ADAMS Canikens
i Bremen/

För 640. Åhr sedan författade

Beskrifning/

Om

Sverige/ Danmark/

Och

Norge.

Til theß belägenhet och Art/ samt theß
Folks forna seder och Gudztienst:

Förfvenstads

af

JOHAN FREDRICH PERINGSKIÖLD.

493

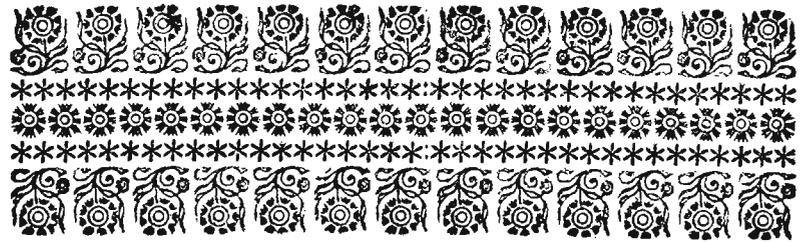

STOCKHOLM,

Tryckt hos JOH. L. HORRN, Hennes Kongl. M.
Antiquit. Archiv. Boktr. Åhr 1718.

Och finnes hos honom til köps.

Warmh. Bibl. N:o 19. 1825.

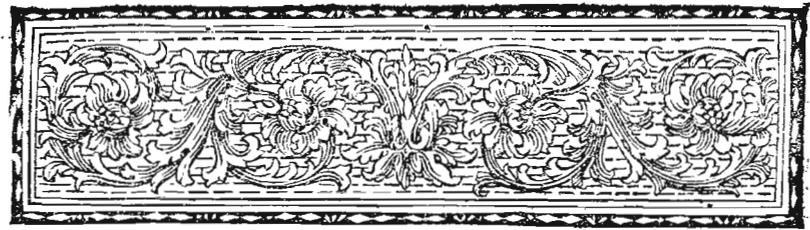

Gunstige Läsare.

Det är nogsammt bekant / at
thenna Nordiska Half-öen / then
Swear och Göther / Nordmän och
flere beboo / hafwer ock bland an-
dre varit känd wid thet namnet /
Scandia, Scandinavia eller Skanes-ö. Wår Ada-
mus, fordom / wid åhr 1066. och the följande /
yti Bremen warande Sanik / hafwer jämnwål
ther vnder beskriwit Danmark / med thes öjar
och tilliggande orter; tå han / wid påß för 640.
åhr sedan / på latinska språket författade thenna
sin Chorographiam Scandinaviæ; hwilken här
förswenskad framgiffwes. Och ehuruwål then-
ne Mester ADAM kan synas stundom något
felat så yti somlige orters som thes inbygga-
res kundskap / them han vndertiden salsamma
namm och egenstaper tillågnar / så må lik-
wål sådant yti öfrigt eij betaga honom towär-
dighe

digheten. Han tilstår sig en stor del här af in-
 hämtat hafwa/ utaf then Danske Konungens/
 Sven Ulphsons, elljest kallad Sven Estrichsons,
 berättelse. Förthenskul kan honom efterlätas/
 hwad han som en fremmande/ uti the mörkare
 omständigheter/ welat bruka slike wedernamn
 och ordasätt/ som honom af Romerska eller andra
 Historie-skrifware warit mer bekante: Här för-
 kunnas dock thet Nordiske folkes/ i synnerhet the
 Swenskas/ behöriga loford; och att ther såda-
 na sägner införas som med Hedningar endels
 warit enlige. Här hos har man bifogat ett
 Utthåg af then Danske Skaldens Erasmi
 Læti Beskrifning om Scandinavia, och thes
 forna tiders tilstånd. Then gunstige Läsaren
 behagade med mildt omdöme upptaga min ringa
 öfversättning af thetta lilla Werk/ til thes nå-
 got behageligare kan framgiffwas.

J. F. P.

ADAMI Canikens i Bremen

BESKRIFNING

Om

Swerige/ Danmark och Norge/
 til des belägenhet och Art/ samt
 forna Seder och Gudztienst.

Sela Danmarkz: Rike är nästan
 fördehlt uti Djar/ såsom ock läses
 uti salig Ansgarii lefwerne beskrif-
 ning; Men Egderströmen åtskillier
 thetta Danmark ifrån våra Nor-
 diska Qlbingar/ hwilken hafwer sitt
 ursprung utaf then tiocka skogen Iarnho, uti hwil-
 ken hedna folk boo/ och sträcker sig uti wid the Barba-
 rers haf alt in til Sleswitz sidn. Widare löper Egder-
 strömen neder in til thet Frisiska hafwet/ hwilket the
 Romare kalla thet Britanniske: Then förste delen af
 Danmark/ som man Jutland kallar/ stiger up ifrån
 Egderströmen emot Norden/ hafwandes uti längd tre
 dagzresor/ om man wänder sig åth Ön Fyn, men om
 man reser rätt fram ifrån Sleswit/ så hafwer man
 fem eller siu dagzresor. Här hafwer Keyser Otto haft
 sine

sine Läger in til thet yttersta af Wendiska hafwet; hwilket in til thenna dag af Konungens seger Ottinsund kallas. Jutland är bredare wid Egderströmen; Men ther ifrån drages thet litet tilsamman lijka som en tunga til then Wrån / som Wendila kallas / hwarest Jutland ändas. Ther är ginaste wägen öfwer til Norrijket / ther är ofruchtsam mark / vndantagande the orter som ligga näst in til floder / synes nästan allt thet öfrige wara ödemark; Jorden är saltachtig och består utaf bara och öpna slätter. Widare såsom alla Tyska länder äro öfwerwärte med stora och tiocla skogar / så är ock Jutland den skarpaste ort ibland alle andre / hwilken ort man måste fly så wäl för ofruchtsamhet skull wyppå säd och Landzfrucht / som ock wid hafwet / för Sidröswares infall skull; Landet finnes allenast brukat på några ställen och är icke synnerligen beqwämt för folk att beboo; men ther som hafwet tager wid / äro stora Städer. Fordom lade Kaysar Otto skatt på theta Landet / och fördehlte thet vti trenne Biskopz säten / förordnandes ett wid Sleswil / som Hedeby kallas / til hwilket ock en arm af thet Barbariske sundet instöller / som Sla kallas / vthaf hwilket ock Staden här fått sitt namn. Ifrån thenna hamn plägar lofas skep / som gå antingen åth Wenden, eller åth Sverige / eller til Semland, ja ock in til Grækland. Thet andra Biskopz sätet stiftade han vti Ripa, hwilken Stad användes af ett annat inlopp / som faller in ifrån Östersjön / genom thetta seglar man in i Frisien, eller in åth wårt Saxiska land / som ock i synnerhet åth England. Men thet tridie Biskopz sätet grundades vti Arhus, hwilket ock ett smalt sund åthskilljer ifrån Fyn, som inlöper ifrån Österhafwet / och med lång omgång skuter sig fram emellan Fyn och Jutland åth Norden / til samma Stad Arhus, ifrån hwilken man seglar til Fyn,

Fyn, Seland, Ståne och Norge. Men när thetta tridie och sidsta Biskopz sätet blef förlagt / hafwer Jutland warit fördelat vti tvenne Biskopz dömen / Nemligen vti Sleswilz och Ripens, til thes omsider Valdemar Biskopen vti Ripa nu nyligen blef dödd / så stiftet wardt fördehlat vti fyra särskilte Biskopz säten / genom Archiebiskopens myndighet och skickelse: Hwilken straxt inwigde Oddo til Biskop vti Ripen, Christian vti Arhus, Heribet vti Wiborg, och Måns vti Wendila; vti hwilken Stad så han vti hemresan efter intvigningen / drunknade vti Allströmen / Albericus sedan insattes. These fyra Biskopar fingo altså af Konung Svens bewägenhet then Ripensiska Biskopz stolen. Men Archiebiskopen förordnade vthaf thet sig tilhörige Prästerkapet til Sleswil Rotolf, til Seland Wilhelm, och til Fyn Eilbert, hwilken man föregifwes wara omwänder utaf Sidrösware / och hafwer först vpsunnit then den Farö, som ligger med affides belägenhet förtäckt wid ingången af Allströmen vti stora Östersjön / ther han ock seijes hafwa vpbbyggt ett Kloster / och således giordt orten tienlig til boning: In hon är öfwermåttan fruchtbar ymnog och rik af sädzfruchter; såd och foglar / bärgar hon och föder wäl: hafwer allenast en högländt backa / men inga trån: är på alla sidor med hwasfa ock branta bergzklippor omstränckt: lemnar ingenstädes frij tilgång mera än på ett ställe: ther är ock sött watten / thenna ort är mycket wördsam hällen af alla Sidfarande / besynnerligen af Sidrösware / at han kallas Heligeland. Theenne ort hafwe wi ock förstått af then salige Willebrordi Ieswernes beskrifning wara kallad Fosetisland, som ligger näst vti gränsen med Danmark och Frisien. Ther äro ock andra Djar som liggia utan för Danmark och Frisien, men ingen utaf them är så namnkunig.

Den Fynen är icke liten ianseende til then som Wendila kallas / och sträcker sig vti mynningen af thet Barbariska hafszundet; hon stöter tillsammans med thet landet / som kallas Jutland / och är aldraginaste vägen ifrån Jutland at öfverfara til thenna den. Uppå henne är belägen en stor Stad som kallas Odanse; små önar liggia ther om kring vti en krets / hvilka alla äro fruchtsamme och af såd ymnoge. Thet är ock at märkia / om man reser genom Jutland til Fyn, så hafwer man vägen fram åth Norden. Men om man far öfwer Fyn åth Seland, så blåser honom östan wädret vthi ansichtet. Twenne öfverfarter äro til Seland, then ena ifrån Fynen, then andra ifrån Arhus, bägge liggia lika långt ther ifrån. Hafwet / som skär sig in ther emellan / är af naturen stormachtigt och brusande / vppå hwilket the Sidfarande äro tvegegghanda farligheter vnderkastade; ty oansedt man ther hade at fågna sig af önskeligit wäder / kan man doch näppligen vndsly Sidröfwarenas händer.

Seland är en ö belägen vti innersta wijken af Sundet / thet man Belt kallar. Hon är i anseende til sin widd ibland alla then största / then berömligaste både vtaf tappre Män / som ock af såd ymnighet / hon är två dagsresor lång och hafwer nästan samma bredd. Största staden vppå then den är Roschild the Danskas Konunga-säte. Thenna den är med lika rymd och längd afskild ifrån Fyn och Skåne / och kan man på en natt öfverfara Sundet; på wänstra sidan om sig hafwer hon Jutland / Staden Arhus, Alaborg och Wendila, men Norr vth hwarest hon är tom och öde ligger Nordmanniske sundet. Öster emot söder tilgrantzar then förberörda Fynen och thet Wendiske hafwet. Men östan til weter hon åth Skånska bergsklipporna /
in

in om hwilken föreborg / ligger Staden Lund; ther finnes mycket gull / som med Sidröfveri är förwårst och samblat; Ty sielfwe Sidröfwarena / som the kalla Wikingar, men wåra nämna them Ascomän, gifwa Danska Konungen skatt / på thet at them måtte efterlåtas taga rof och fribyte af thet Barbariske folk / som vti stor ymnoghet wistas wid thetta hafwet. Swart utaf händer ock / at the then frihet som them är efterlåten at fördriva på fiender / misbruka offta til sina egnas fördärf / så at ingen trohet finnes them emellan / utan med obarmhertighet sälljer then ene then andra / antingen åth sina förbundz bröder / eller åth the Barbarer, så snart han hafwer bracht honom vnder sin tråldom genom sligt röfswande. The Danske hafwa fuller mycket annat / som både vti thetas Stadgar och Förordningar / som ock vti seder / strider emot billigheten och rättwisn / om hwilket alt mig icke synes vara nyttigt att tala / utan allenast thet / huru the gwinfolken om the blifwa förkränkte / strart bortfällja; Men om Männerne warda fundne vti någon misgierning / ja ock brosliga emot öfverhetenes höghet / willja the heller halsbuggas än som hudslängias. Ther äro inga andra slags brukeliga straff / förutan yran och tråldommen / och thet hålles för en åhra at gladlynt och frimodigt vndergå thet straff / till hwilket man är dömd. Ty skräan och gråat / samt andra hierterdrige stung / them wij hålla för wara hållsamma / stnggias the Danske så wid / at the icke efterlåta sina / hwarcken at gråta öfwer sina synder / eij heller at begråta sine elskelige och anhörige / som genom döden afgångne äro.

Man kan på många ställen fara öfwer ifrån Seland til Skåne / men then kortaste vägen är öfwer til Hålsingeborg / hwilken ort man ock af Seland se kan.

Ur Skåne altså then skönaste och härligaste ort vti Danmark til att anskåda / hvar vtas han ock sitt namn hafwer: Skåne är väl försedt och bewäpnat med manskap / ymnigt af såd / rikt af allehanda wahror / och härligen bebyggt med kyrkior. Skåne är två gånger så widt vti omkrets som Seland, och hafwer tryhundra de församlingar / thet emot Seland såges hafwa halsparten af så många / men Fyn allenast en trediedel. Den Skåne är nästan then yttersta dehlen af Danmark / på alla sidor med watten och haf kringfluten / vndan tagande en arm som öster vth hänger tillsammans med fasta landet / och åtskillez Sverige ifrån Danmark / thet som stora och tiocka skogar samt branta berg möta / genom hwilka man nödwändigst måste resa ifrån Skåne in åt Götthalandet; at man billigt må twifla antingen man skal wåga sig vti äfventyr vppå hafwet / til at thet med vndsky then farlighet som honom å landet förestå kan / eller om man skall thet senare vthwälla för thet förre.

Vti thetta Skånska Landet hafwer alt här til ingen inwigder Biskop varit / utan hafwa vndertiden ifrån andra orter några blifwit vthskickade til at förestå thetta stiftet: In til thes Gerbrand Biskopen af Seland och effter honom Avoco, antogo sig thenna Församlingens styrzel jemte then Selandiska. Men när Avoco nu nyligen wardt dödt / delade Konung Sven Skånska Landet vti twenne Biskopz säten / thetlena / nemligen Lunds Stift / gaf han åth Hinrich; thet andra / nemligen Dahlby Stift / gaf han åth Eginio; af hwilka Archiebiskopen inwigde then senare. Men Hinrich war tilförende Biskop wid Orken öjarna / och seizes han hafwa varit Konung Knutz Hofpredikant vti England / hwilkens skatter han med sig förde til Danmark / och lesde thet vti stoort öfwerflöd. Om hwilen det ock berät.

berättas / at han hafwer förlustat sig af then fördömmeliga odugd til at plösa och fylla sin kropp / therigenom han sielf förqwasde sitt lif / och sina inelstwor försprångde. Wi hafwom ock förstådt thet samma wara håndt Biskopen Avoco, och androm sammaledes. Men som Eginio war en wijs och lärdd Man / samt mycket kyff / så lyftade han med all sin flit ther vppå huru han måtte omwända thet hedna folket til Christi tro och bekänneelse. Hwarföre ock hände at han förwarfswade Heranom Christo många menniskiors själar / hwilke hade varit begifne til afgudadyrkan / besynnerligen the hedne folk / som kallas Blekingar / och the som boopå den Bornholm / hwilke alle blefwo genom hans predikan omwände / vtbrusto vti tårar och wiiste således en sanskyllig ånger öfwer sin willfarelse / i thet att the strax sina afguda beläten sönderslogo / och sielfwilljandes kämpade thet om huru the skyndsamliken döpselens Sacramente vndså måtte; frambarandes thet jemte sina ågodehlar med alt thet the hade / lade them för Biskopens fötter / med begiäran at han tåktes sådant at them emottaga: hwartil Biskopen sig förwågrade; förhöllt them at the med samma penningar borde vpyggia kyrkior / försörja the fattiga och igenlösa fångar / som fast många finnas vti the Landzändar. Thet berättas ock / at thenne behiertade Mannen / på then tiden när en swår och håsttig förförljelse emot the Christna vti Sverige vpwärte / hafwer offta besökt Församlingen vti Scara Stift / samt andra Christrognar / efter som the ingen herda hade / och hugswalat them / som trodde på Christum / samt them otrognom förkunnat Gudz Ord med fullt allswar; så slog han ock vti syncker sönder then Afgudinns Friggæ beläte / som hoos thet hedna folket vti så stor wyrdnat war / at thes dyrkan nåppligen vthur gemena folkens sinne vthrotas kunde. För hwilket prof

prof af sin dygd och tappighet / thenne Gudz Mannen är sedan uti stoor heder hällen af Konungtn i Danmark. Straxt der efter så then fete och tiocke Hinrich wardt dödd / antog han / efter Konungens godtsinnande / bägge Skånska Stifften att förestå och närha med Gudz Ord / så wäl thet uti Lund, som thet uti Dahlby / hwilken straxt förordnade Lund til Biskopz säte / men Dahlby lade han ther vnder såsom ett Probsteri / ther sig skulle uppehålla några Ordens bröder: Sedan then berömlige Mannen Eginio hade beklädt med stoor heder och ähva Prediko - Embetet uti kolf år / och war kommen hem ifrån Rom affomnade han straxt / han kommit hem / lycksaligen i Herannom Christo / på samma året * upå hwilket war Partiarck och Biskop uti Fyn igenom döden saligen hädanstildes.

Men emedan jag nu har tillfälle at tala om these orter / synes icke oanständigt med mitt uppsåt / at jag något talar om Beltiska hafwets egenkap / om hwilket sund jag tillförende hafwer förmålt utaf Einhardi skrifter / uti Biskopens Adaldagi handlingar / tagandes mig här an såsom en Förklarare at thet som han hafwer sammanfattat uti korthet / tydeligare wärom hemföddom til vnder rättelse föreställa. Han säger at en hafzwijk sträcker sig ifrån Wester-hafwet emot Öster / then samma kallas af des inbyggare Belt, hon blifwer ock kallat thet Barbariska hafwet / samt then Scythiska hafzwijken / af the Scyter och Barbarer, til hwilket thetta hafwet inskölljer. Men Westra hafwet förmenes wara thet samma som the Romare kalla thet Britanniska; hwilket bredd är omäteligen wid / försträckelig och färlig: Wester vth insluter thet Britannien, som nu kallas England: Söder vth gränisar thet in til Frisien, samt then dehlen af Saxen, som hörer vnder wårt Hambur-

* Anno 1072,

giska Biskopz Stift: Öster ut om sig liggande hafwer thet Danmark / öpnigen af Hafzundet Belt, och the Nordiska som vthom Danmark boö; Men Öster ut löper thet samma hafwet förbi öjarna som kallas Orchades; sedan går thet med omätelig widd kring om hela werlden / hafwandes på wänstra sidan om sig Skättarnas Fädernesland / som nu kallas Irland / på högra sidan the Nordiska bergsklippor / och ännu längre ut belägne öjar / Island och Grönland; ther ändas hafwet som säges föra swarta wattu wägor. Men at han säger thenna hafzwijken sig längre vthsträcka / än at någon har kunnat förfara thes yttersta gränzor / thet är nog wordet besannat genom tappre och trowärdige Mäns / nämligen Ganund Wolfs then Danska Landzhöfdingens och Nordiska Konungens Haralds flit och snällhet / som med ett stoor arbete och besvär samt många the sinas åtskilliga lifsfara / hafwa eftersökt at finna thetta hafwets rymd och storlek / men omsider wordo the så af stormwäddret / som af Sidsröfware / aldeles förswagade och vtblottade / och måste wända om hem at med oförrättat ärende. Men the Danske betyga dock / at många hafwa med sina resor öfwerfarit och afmätit thetta hafwets längd / och at några efter en Månadz resa ifrån Danmark hafwa kommit med god wind fram til Östragård uti Ryssland.

Han föregifwer ock at thes bredd ingenstädes går utöfwer hundrade tusende steg / men säger / thet finnas på många ställen smalare / som ock synes kan af sielfwa öpnigen på samma sund / hwilket ingång ifrån Westerhafwet emellan Aleborg eller ock Wendila, som är Danmarks förborg på then ena sidan / och Nordiska klipporna på then andra / befinnes wara så kort / at man på en natt kan ther öfwer fara med god wind: Men så snart thet kommer förbi Danmarks gränzor / sträcker thet

sig wida ut med båda sina armar / hwilka the åter tillhoppa drager när the kommer in emot Gøthernas land / hwilke hafwa på en sida the Wilzer sig tillgränsande; sedan ju längre the löper in / ju vidare sträcker the sig ut på båda sidor

Många slagz folk / säger han / bygga och bo omkring thenna hafzwiken: emedan the Danske / och Swenske / hwilka wi kallom Nordmän / besittia then Norra stranden samt alla the öjar som the uti äro: Men then södra stranden bebo the Wender / Estlänningar och äthskillige andre folkslag / ibland hwilka besynnerligast äro the Welataber, som ock Wilzer kallas. Men the Danske och Swenske / samt andre folken / som norr om Danmark bygga / kallas allesammans Nordmänner utaf the Franska Historie skrifsware: the Romare kalla them Hyperboreos, öfwerboer / hwilka Martianus Capella öfwermåttan mycket hafwer berömt. The förste / som på Södra sidan wid mynningen af förberörde hafzwik och twert öfwer midt emot the Nordmän bo / äro the Danske / som ock Jutar kallas; och hafwa sina hyddor alt in til Sleswijtz sidn; therest the Hamburgiska Biskopz Stiffet tager sin början / och sträcker sig wida igenom the Wendiska folket / som besittia hafzstranden alt in til Floden Panim, the är the Hamburgiska Biskopz stiftets gränz: Ther ifrån hafwa the Wilzer och Leuticier sina boställen in til floden Odera: På andra sidan om Oderen förnimom wi at the Pomerska bo / sedan utbreder sig wida thet Pälfska landet / hwilkets gränz säges södra tillhoppa och sammanbindas med thet Ryska Riket. Thetta är the Winulers Landskap / som ligger vthom yttersta wiken af thetta hafwet. Men så man wänder sig tillbaka ifrån Norden at öppningen af Sundet Belt / finner man först sig til mötes förekomma the Nordiska eller Norrmän: sedan

sedan vppiger the Danskas land Skåne / och the ofwan före hafwa Gøtherne sina Landamären och boningar fast wida alt vpp til Staden Birka; Sedan äro the Swenske regerande öfwer wida sträckande Landzorter in til Öwenland. Öfwan för Öwenland berättas bo folk / som kallas Wilzer, Mirrher, Lanier, Scuter, och Turcar, alt vpp til Rykland / hwarest omsider thenna hafzwiken tager sin ända. The Wender äro rådande på södra / och the Swenske på Norra sidan om thetta hafwet. The som äro försarne vppå orterna / förmåla / at någre hafwa reest landvägen fram ifrån Sverige til Grefeland; Men wildsinna de och grofwe folck / som bo uti medelvägen / förhindra thenna resa / thesöre hafwer man sedermera försökt at fortsättia then samma med skep.

Många öjar finnas uti thetta hafwet / hwilka alla the Danske och Swenske hafwa vnder sit wälde; doch någre lyda vnder the Wender. Wendila är then förste utaf them som ligger öfverst uti öppningen af sundet / then andra heter Morfö, then tredie Thuit, som äro med en liten skilnad ifrån hwar andra afföndrade / then fierde är Samfödd / hwilken ligger midt emot Staden Arhus, then femte Fyn, then siette Seland, then siunde hänger tillsammans med then näst förenämda / om hwilken wi ock uti thet föregående talat hafwom: Then ottonde säges vara then som ligger näst Skåne och Gøthalandet / och kallas Bornholm / then är en berömlig the Danskas hamn / och ett trygt läger för Skieppen / som ifrån Barbariske folk plåga förändas til Sweriget. Men öster ut / dock när in til den Fyn, liggia siu mindre öyar / om hwilka wi för hafwom sagt / at the äro förmodne och ymnoge af säd / nämligen thesa: Möland, Imbern, Falster, Laland, och flere / som alle liggia när tillsammans / och sträckia sig in at the Wenders nästliggan.

liggiande gränhor. These Femton dyar höra alle til Danmarks rike/ och bära alle namn af Christo/ såsom thes sannskyllige bekännare. Men andre dyar liggia längre in uti thenna wiken/ och äro vnder the Swenskas macht och wälde: Ibland hwilka then förste är som Curland nämnes/ och innefattar uti längd otta dagzresor; ther är ett grymt och wildt folk/ för hwilket alle fry/ och för thet myckna afguderi som ther öfwas: Ther finnes mycket gull/ samt skidna hästar; alle huus äro ther fulla med spåmän/ tecknetydare och swartkonstnärer/ hwilke gå klädde uti lijka drächt som Munkar. Hela werlden söker til them at få hämta swar om förwetne och förborgade ting/ besynnerligen anlita them Hispaniorer och Græker: Wi hållom före att thenne Den är/ then som uti Ansgarii leswernes beskrifning warder Curd kallad/ hwilken the Swenske uti hans tid gjorde sig skattskyldigan: Ther är nu en kyrkia vprättad genom en köpmans sligt/ hwilken Konungen uti Danmark ther til med stora skäncker intalade och bewekte; Ty sielwa Konungen/ frögandes sig uti Herranom/ berättade för mig thenna sägnen.

Thesutan är of och berättat/ at många andre dyar äro til finnande uti thetta hafwet; ibland hwilka en af ansenlig storlek är Estland kallad/ icke mindre än then/ om hwilken jag nu förut hafwer talat. Ty the weta icke heller thet ringaste af then samma Guden/ af Christo och thes dyrkan/ utan tilbida drakar och flygande diur/ at hwilka the offra leswandes menniskior/ them the köpa af Sidfarande och handelsmän/ och them först sliteligen och noga skärskäda/ om the hafwa någon fläck/ wank eller lyte på sin kropp/ för hwilket the sägas ratas och ogillas af drakarna: Och berättas thenna den liggia näst in til Owenland/ såsom the nys nämde gränisar näst in til Birka the Swenskas stad.

Men

Men ibland the dyar/ som näst in til the Wender liggia/ hafwom wi förstätt at tre äro the besynnerligaste: then förste af thesom kallas Semern/ hon ligger twert öfwer midt emot the Wagerer: Then andra ligger utan för the Wilzer, hwilken the Raner eller Runer beboo/ som är thet starkaste folket uti Wenden, vtom hwilkas samtycke är beslutit at inga allmänna saker få afgöras: Sådant fry och fruchtan bära andre för thetta folket/ efter the förmenas vara uti särdeles omgånge och förtroende med Gudarna/ eller rättare til sägandes med dieflarna/ them the wyrdas i synnerhet fram för alla andra folk. Wägge these dyar äro fulle med Sidrosware och blodgirige mördare/ som skona ingen af them/ som ther förbi resa. Then tridie är/ som plägar kallas Semland eller Semigallien, och stöter tillsammans med Ryssland och Polen; henne beboo the Sember eller Prysser, som äro the höfligaste bland alla thesa folk/ ty the resa ut til at hielpa och vndsättia them som antingen äro stadde uti fahrlighet och söndöd på hafwet/ eller öfwerfallas af Sidrosware; Guld och silfwer skatta the för ringa/ och the för of fremmande skinwaror hafwa the uti stor öfwerlödighet/ hwilka/ sedan the uti wär Landzort äro bekandte wordne/ hafwa inbläst uti mångens hierta ett dödeligit högfärdz förgifft; Men the achta them för skarn/ til äfventyrs uti thet vpsåt at the måge fördöma wär dårachtighet/ som utan allt fog/ oachtat thet skier med rätt eller orätt/ eftersträfwa at få sådane Mårdskinn til kläder/ lika som det gagnade of til högsta sällhet. Sina kostliga Mårdar byta the bort för ylna kläder/ som wij kalla walmar. Man kunde här tala om mycket som berömligit är/ och brukeligit finnes hoos thetta folket/ om the allenast hade then Christeliga trona/ hwars lärare och utspidare the på omenniskligt sätt försölla:

B 3

Ty

Th hoos them är then berömmelige the Böhmers Biskop Adalbert för Christi namns bekänneelse skull dödad. Och är sannerligen in til thenna dag/ fast the vti alt annat äro of benägne/ hoos them förbudt/ at ingen skal besöka the Lundar och kiällor som afgudomen helgade äro; ty the hålla före them warda besmittade af the Christinas tilträde. The äta ock hästkiött/ samt dricka theas midlet eller blod/ så at the ock sägas ther af warda druckne. The bruka blå kläder/ äro rödlette vti ansigtet och draga långt hår/ desutan kan ingen komma til them för kår och moras skull/ icke heller vilja the lida någon herre eller konung öfwer sig.

Ther äro ock flere andre dijar vti thetta hafvet/ hwilke alle besittas af grymme och wildsinnade folk; therföre fly the Sidfarande före at nalkas them. Thet berättas också/ at Amazonerna skola bo wid thet Belitiska hafvet stranden/ som nu kallas Owenland; och föregitwa somliga at thesa qwinor blifwa hafwande utaf watten som the dricka: Andre berätta them affa och föda utaf the förbiresande köpmän/ eller af them som the hoos sig hålla fångna/ eller ock af några förekommande spöken/ som ther i Landzorten icke sällsynte äro; hwarföre man ock thetta håller för wara troligit/ när theas födlotid kommer/ om the föda pilte barn/ förskjuta the them och fördrakta/ icke annorledes/ än som the woro Cynocephali eller med hunde hufwuden; men äro theas foster pigobarn/ tä upptagas the som theas naturlige och deijelige barn. Thesa lefwa tillsammans och fördrakta männens omgång/ ja om the til them nalkas/ drifwa the them manligen bort ifrån sig. Cynocephali äro eljest the/ som hafwa hufwudet vti bröstet/ och kunna ofta sees fångne vti Ryssland; men när the skola tala skälla the fram orden. Ther äro ock the folk/ som kallas Alaner eller Albaner och födas gråhåriga/

håriga/ om hwilka Solinus berättar. Til sitt råderneslandz förstwar/ betiena the sig af hundar; och när thet giäller an til en drabbning/ anställa the sin slachordnung med hundar. Ther äro bleka menniskior/ gröne/ långlifwade/ hwilka the kalla Busar. Sidst finnes ock ther the som kallas menniskiofrätare/ emedan the äta menniskio kött. An vidare skall ther wara många andre spöken/ som the seglande weta at säga sig ofta hafwa sedt; oansedt thetta synes för våra Landzmän och hemfödde wara aldeles otroligit. Thetta är nu thet jag wille förmåla om Belt eller thet Barbariska hafvet/ om hwilket jag aldrig hafwer hört någon af the lärda något berätta/ vndantagande allena thenna Einhard, om hwilken jag för nämt hafwer: Och til äfwentyrz/ som jag menar/ hafwer thetta hafvet varit kallat med andra namn af the gamle Romare, nämligen the Scythiska kiarren/ eller thet Meotiska träsket/ eller the Getiske ödemarker/ eller ock Scythiska stranden/ som Martianus förmåler wara upfylld och bebyggd af många åtskilliga slagz grofwa folk; Ther/ säger han/ woro the Geter, Dacer, Sarmater, Neutrer, Alaner, Geloner, Menniskio frätare/ Trogloditer. Öfwer hwilkas grofwa wilfarelse war Archiebiskop drog ett Cristeligit medlidande/ och förordnade Birka ibland thet folket til Biskopz säte/ emedan then Staden är belägen midt vti Sverige/ twert emot the Wenders stad/ weter at Jumen, och ligger lika långt ifrån alla stranden vti samma haf. Vti thenna stad förordnade han först en utaf våra Bremrer/ som het Hiltin, til Abbot/ hwilken han sedan kallade Johan. Wi hafwom altså nog talat om Danmarks dijar; men nu wiljom wi wända wårt tal in uppå thet Swenska eller Nordiska folket/ som gränza näst in til Danmark.

När

Når man refer öfwer Danmarks öjar / yppar sig en ny werld in åth Sverige eller Norrwågen / som äro twenne widt begrepne Riksen vti Norden / och ännu för oss som bo vnder thetta himmelsstrek / nästan obekante: Om thesa berättade för mig then salige Konungen af Danmark / at Norrwågen icke vthan största midda kan öfwerfaras på en månadz tid / men til at resa öfwer Sverige / behöfwer man mer än två månader / hwilket jag / sade han / hafwer sielf försökt; Ty jag hafwer nyligen vti the orterna samfalte tolf år vnder Konung Iacob tient och sächtat; bägge inslutas the vtaf höga bergzklippor / men Norrwågen ännu mycket mer / hwilken med sina Bergz-Fiäll omgifwer och beskantar hela Sweriget. Men hwad Sverige angår / förtijga icke sådant the som gamla handlingar skrifwit hafwa / nämligen Solinus och Orosius, som säga / at the Swenske hafwa inne största delen af Tyskland / och at thes bergshögder stiga vpp alt in til Riphæiska bergen. Ther är ock Albströmen / om hwilken Lucanus Poëten weet at tala; hwilken sin vpkomst hafwer af the förr berörde berg / och löper midt igenom thet Gøthiska solckes landskap in vti Wester-hafwet / hwar af then ock Gøtha-Alf kallad är. Men Sverige är thet ymnigaste land vti werlden; thes åkermark är feet och fruchtbar af säd och honung / förutan thet at thetta landet högt öfwerträffar alla andra land vti boskapz afwel. Ther nyttia the en stor låglighet af the allestädes tilliggande floder och skogar; ther är hela landet fult och tillödande af allehanda fremmande waror. Therföre må man icke säga at the Swenske behöfwa några ågodelar / vthan hafwa all tings förråd / vndantagande högfården / som wi så mycket älsta eller snarare sagt dyrcka; Ty alla sådana ting som föda hoos oss en säfång åhra och berömmelse / såsom guld / silfwer /

silfwer / konungzliga hästar och gångare / bäfwerstein och Mårdar / öfwer hwilka wi med därachtig förundran betagoms / skatta the för ringa och aldeles af intet värde vara. The bruka fog och mått vti all ting vndantagande vti gifftermål / emedan the med många hustrur sig befrynda / och hafwa effter som theas förmodgenhet tillsäger / två / tre hustrur eller flera; men Förstarne och the riske hafwa många / vthan anseende til något wist tabl. The söner och barn / som the föda af sliet echtenskapz förening warda för ächta och laglige håldne: Men thet är lifzsal / om någon ingår til ens annars hustru eller wäldtager ena Jungfru / eller om then ene bortröfwar thes andras goda eller tilfogar honom orätt: Och oansedt alle Nordiske folk äro berömmelige ther af at the med frukostighet vndfagna fremmande; Doch hafwa the Swenske vti synnerhet thetta loford om sig; ty hoos them är en stor skam at neka them wågfarande herberge / så at the ock tåfla sin emellan / hwilken skal vara wärdig at emottaga gästier och resande / them the bewisa all höflighet och benågen godwillighet / så länge the behaga ther fördröja; the föra ock them med sliet til sina wänner at bewista hvars och ens hemman och boningar: Sådane och flere wackre seder finnas hos them: Sanningenes Lärare älsta the mycket och hylla på thet högsta / så framt the äro lyske förnuftige och wäl stickade: the förwägra icke Biskoparne at vara tilstådes vti folksens allmänne sammankomster och rådgörande / hwilke möten kallas hos them Wärf / men hos oss Thing / och ther icke otwunnigt vthan frivilligt höra the offta talas om Christo och then Christeliga läran: Och kunde the sannerligen lätteligen intalas til wår tro och bekännelse / om icke wränge och onyttige Lärare / tå the söka sit och icke

icke thet som Jesu Christo tilhörer / föredde och förargade them / som eljest kunde frållas.

Thet Swenske folket är rikt vppå manskap / snyt vti krafter / och tappert vti wapn / thesutan äro the braswe krigzmän både til häst och til fots : thesfore kunna the ock med sin tapperhet nederbryta och dämpa the andra Nordiska folken. The hafwa Konungar af gammal ått och stånma / hwilkas myndighet beror doch vppå ständernes bifall och samtycke; thet alle i gemen för godt hålla och berömma / gillar han ock bekräftar / så framt icke hans mening skulle synas förmer / then the doch vndertiden efterfölja / fast emot sin wilja. Hemma wilja the fågna sig af lika rätt och frihet / men när thet giäller til strid; äro the beredwillige at wisa Konungenom lydna / eller honom som är förständigare än the andra / och af Konungenom them förordnad warder. Om thet så händer at the vti krig städde råka vti någon nöd af trångsel / eller slik oläglighet / tillita the en af sina många Gudar / som the eljest dyrka / och honom tilbida om hielp / hwilken the sedan efter vndfängen seger måst wyrda / och sättia honom fram för the andra. Men nu bekänna the med enhälligt jakord at the Christnas Gud är starckare än alla the andra; Andre Gudar kunna them wäl ofta bedraga / men han är then wissaste hielparen / som altid står them bij / när hielp och vndsättning behöfues.

Wtas thet Swenska folket liggia of närmast Götterne / som Westgöther kallas / och äro affsille ifrån Ostgötherna; Men Westgötherne äro närmast gränzande in til the Danskas Landskap / som kallas Skåne / ifrån hwilket säges at man kan komma til Götternas hufwudstad Scara genom siu dagzresor. Sedan sträcker Ostergöthland sig jemte sidan af hafwet som Belt kallas alt vpp til staden Birka. Then förste Götternas Biskop

Biskop war Thurgot: then andre Godeschalk, en förständig och from man / doch therutinnan ströfwärdig at han satt stilla hemma / skattandes roligheten wara bättre än waksamhet om hiorden: Men war Archebiskop förordnade then tridie / Adalward then äldre kallad / som sannerligen en berömlig man war / han reste sedan til the enfaldige Götter / och förelyste them både med lära och lesterne. Ty med ett ostraffeligt förhållande och slitigt vnderwisande / omwände han en stor hop hedningar til then Christna trona: han war theslikes namnkunnog af härliga vnderwerks giörande / så at när the hednisse vti sin nöd åskade / låt han rågu komma neder af himmelen / och åter låt han komma solskin och klart wäder / med annat sligt som här til af Christelige Lärare fordras. Thenne berömmelige mannen blef stadigt arwar vti Götthalandet / och predikade med ståndachtighet och oförskräkt hierta Herrans Jesu Christi Namn för allom / och efter många och swåra kämpningar / them han thes gierna för Christi skull utstod / antwardade han sin lefamen / som in vti döden segrade / at Jorden / men själen med härlighetenes krona zivad försattes til the himmelska boningar. Efter hans död förordnade Archebiskopen en wid namn Acilinus öfwer the Landzorter; hos honom fanns icke then ringaste egenkap / som en Biskop zira borde / utesutan thet han war anseelig af storlet: han war mycket rådder för at möda sin kropp; ty fast Götternas sändebud ofta honom anmodade at han skulle them besöka / war doch alt sådant fåfångt / han förndite doch sina dagar vti Edln med kråselighet och wållust alt in til sin dödsstund. Emellan Norrwågen och Sverige boo Wärmelänningar och Finweder / samt andre som nu äro Christne och lyda til Scara Biskopz stift. Näst i gränzen til Sverige och Norrwågen emot Norden / bo

Skrift-finnarna / hwilke sägas kunna löpa i kapp med wildiuren; theas största stad är Helsingeland / och Helsingeland är ett Landskap / hwar öfwer Stephan blef förordnad til Biskop af wår Archebiskop / som ock hans namn ombytte / och kallade honom Simon, hwilken med sin predikan omwände och förskaffade Herranom Christo många troos bekännare ibland thet folket. Thes utan äro otalige många folkslag uti Sverige / bland hwilka wi hafwom förnummit Gøtherne / Wermåningarne och en del af Skrift-Finnarna / eller ock the som liggia näst in til them / wara til then Christna treua omwände.

Förthenskul at wi nu mågom gindra en kort beskrifning öfwer Sverige / så hafwer thet Gøtherna wester ut belägna samt staden Scara, norr ut Wermeland med Skrift-Finnarna / hwilkas hufwudort är Helsingaland; på södre sidan sträcker thet sig lika långt med thet Beltiska hafwet / om hwilket wi tilfdrene hafwom talat / thet är then store staden Sigtuna: österut stöter thet in uppå the Riphæiska bergen / eller Riphållarna / hwarest äro stora ödemarker / diupa snödrifwor och mycket kalt; thet äro ock wanskapelige menniskior / som följas at uti hopar och förmena at ingen kan längre fram resa. Ther äro Amazonerne och folk / som säges hafwa hunde-hufwuden / thet äro Resar / som hafwa ett öga uti pannan. Ther äro ock the som Solinus kallar Himantopodes, hwilka han säger springa på en foot / och sådane som långta efter at äta menniskio-kött lika som willebråd; hwilke som the förthensfull vndfys / så böra the ock med rätta förtigas. För mig berättade Konungen uti Danmark / hwilken af mig med wyrdnat bör ihogkommas / at ett slags folk plågar nederstiga af bergzhögden in uppå slåtmarken / och är thet hel owist hwar ifrån the komma / och sker thetta (sade han) en gång om året / eller

hwart

hwart tridie år at the hastig infalla / och om man då icke med krafft them emotstår / skidsla the hela landet / och gå sedan strårt tillbaka; Annat mycket plågar man ock berättat / som jag för kortheten skull har låtit blifwa / och lemna at them at ther om tala / som kunna betyga sig hafwa thet med sin ögon sedt. Nu wiljoma wi ock något tala om the Swenskas widskapeliga Gudztienst.

Shetta folket hafwer en härlik kyrkia / som Upsala kallas / och ligger icke långt ifrån Staden Sigtuna eller Birka: Ut thetta kyrkian / som är hel öfwerdragen med guld / dyrkar och tilbeder folket tre afgudars bilder: af hwilka then förnämste är Thor, som midt uti huset hafwer sin stol med tre högsäten beredd / ther han self besitter thet medlersta rummet / sedan hafwer han Odin och Frigga på hwartera sidan om sig sittande. Men hwars och ens theas bemärkelse är sådan: Thor, säga the / är förnämst / och uti lufften regerande / hafwer macht at wywäcka kungeld och åskedunder / stormwäder och slagregn / gifwer wata och torfa / och således befrämjar wårt och sådzfructer. Then andre kallas Odin, thet är så mycket som en starkare / eller willsinnad / han anstiftar krig / samt gifwer menniskjorna krafft och styrckia at kunna emotstå sina o-
wenner och fiender. Then tridie är Frigga som meddelar menniskjomen frid och wällust; hwilkens beläte the ock affättia med en mans lem; Men Odin afbildat the såsom en bewäpnad man / afwen som wåra plåga afmåla Mars. Thor bepryda the med en spjra / så at han synes öf föreställa hedningarnas Jupiter: The dyrka ock Gudar / som fordom wårit lefwande menniskior / hwilka the för sina stora bedriffter skull tilägna odödelighet / såsom ock uti then heliga Ansgarii lefwer-
nes beskrifwelse läses / at the thet giordt med Konung

E 3

Eric

Eric. * Til hwar och en af these Afgudar hafwa the wisa Präster / som folksens offer frambara stole. Om Pestilentia och hunger trycker landet / så offra the åt afgudenum Thor; Om krig vptändes / offra the åt Odin; men om bröllop skall anställas / offra the til Frigga. Ther plågar och hwart nionde år firas en stor och allmän högtid med alla Sweriges Ständers och tilligande Länders enhälliga bewisande.

Til thessa högtidz firande får ingen komma tomhändter / utan måste hwar och en tillkiuta sin dehl; Konungar och Länder / alle i gemen / samt hwar och en i synnerhet måste öfwerfända sina gåfvor och skäncker til Upsala. Och är thet fast obarmhertigt / och swårare än alt annat straff / at the / som hafwa antagit then Christeliga Lärnan / måste med penningar lösa sig ifrån thessa hedniska Seder. Theras offer är sådant : Af allehanda diur / som manktion äro / offra the nio lif / med hwilkas blod hos them brukeligt är at blidka och försona gudarna / men kropparna vphängias vti en Lund / som ligger näst in til kyrkian. Ty thessa Lundan är så helig och wyrdsam hällen af the hedniska / at hwart och ett trå ther vti genom the döda kroppars förrottnelse förmenes wara inwigd / och således hålles för Guddommeligit. Ther hängia och hundar samt hästar ** tillika med menniskior / hwilkas kroppar om hwar andra förblandade / en utaf the Christina berättade för mig sig hafwa sedt siuttio och två tillsammans hängiande : Men the dödzsänger och Högtidzwijsor som äro wanlige at sjungas vtt sådane theras samswärm finnas åtskillige och obehagelige / ther dre må the håller förtigas.

¶ Vti

* Barthol. Antiqq. Dan. p. 215.

** Barthol. Antiqq. Dan. p. 216.

¶ Vti samma thetta riket tildrog sig nyligen något märkwärdigt / hwilket för thes sällsamhet och vnderliga vtgång skull nu wida vtspridt warder / så at ock rychtet ther om kom in för wår Archiebiskops öron. Ty en af the Präster / som vti Upsala war wan at tienna och offra Afgudomen / blef hastigt blinder; ifrån hwilken swaghet Afgudarna honom ingalunda förnåtte hielpa: När nu then förnuttige mannen tilågnade sådant icke naturlige orsaker; utan at han med blindhet war slagen för sin Afgudadyrkan och widskerpelse skull / medelst hwilket han befann sig hafwa förtörnat the Christinas Almæchtiga Gud: Sij / vti samma natten vppenbarades honom en mycket deijelig Jungfru / frågandes honom om han wille troo vppå hennes Son / förkasta och wedersaka the Afguda belåten som han här til dyrkat hade / så skulle han få sin syn igen. Thet han och gladlynt lofwade sig wilja giöra / och vndandrog sig icke at willja vndergå / ja om man än något swårt och mödosamt wille honom påbörda / allenast han ther igenom en sådan förman winna kunde. An vidare sade Jungfrun / tu skall förwisso weta / at thetta rummet på hwilket nu så mycket ofkyldigt blod vtgutit warder / skall här näst mig til heder inwigd och helgat warda. Ther om / at icke något twifwelsmål må tig infalla / så haf tin syn igen i Christi namn / som min Son är. Strax fick han sin syn igen / och trodde; samt reste til alla omkring liggande länder / öfwertalade the enfaldiga hedningar / som snart stodo til at beweka / at the ock trodde vppå honom / som gaf then blinda sin syn igen. Af hwilka vnderwerkande orsaker / som theras omwändelse befrämja wille / blef wår Archiebiskop bewekt / och med lydna estertom strax then röst af Heranom / som säger : Seer til och lyffter edra ögon vpp / ty landet är nu hwijtnat och moget til skördandena / förordz

förordnade att therföre Adalvardum then yngre / öfwer thessa Landskaper / hwilken han uthog af thet Bremiska Klerkeriet / som ock war en lärd och sticketlig Man; Effter then berömliga Konung Stenchils befallning genom thes utskickade budskap / satte han sig neder uti Sigtuna stad / som är belägen en dagsresa ifrån Upsala. Ehest är här sådan resa / at när man seglar öfwer hafwet / ifrån Skåne uti Danmark / kan man på femte dagen komma fram til Sigtuna eller Birka, ty the äro ej långt aflägsne från hwar annan. Men om man reser Landvägen ifrån Skåne / Gøthaland och staden Scara, Telge och Birka, så kan man komma efter en månads förlopp fram til Sigtuna.

Öf är berättat af några Biskop Adalvardi följeslagare / at när han kom til Sigtuna; och ther allenast höll en Mässa / blefwo honom therföre siuttio mark silfvermynt uti handen gifne; Ty med sådan andacht och ähåga til Gudz ordz hörande wisa sig alle the folk / som boo vnder Norre-Polen: Wid tillfälle vnder sin resa for han ock til Birka, hwilken stad nu är ödelagd och förstörd / så at näppeligen några spår effter staden mera synas kunna / hwarföre kunde man ej heller then helige Archiebiskopens Vnnos graf ther sammastådes finna. Adalvardus begifwer sig inåt Sverige med en stor iswer til at utsprija Gudz ord och heliga Evangelium, och omwände alla som wöro uti Sigtuna, samt the som ther omkring bodde / förde han inom en liten tidz förlopp til then Estriffeliga trona. Han förenade sig ock genom förbund med then helige Mannen Eginio Biskopen uti Skåne / at the både skulle sig förfoga til thet hedna afguda templet som Upsala kallas / at the ock ther til äfwentyrs Heranom Christo måtte wisa någon frucht utaf sit arbete / wlljandes giärna vndergå allehanda slags pinor och plågor / om the allenast förmatte så mycket /

mycket / uträtta at thetta huset worde förstördt / som war råttat huswudgrunden til then wederslyggeliga widskapel-sen: Ty om thet worde förstört eller i aska lagt / skulle ske / at en allmän omwändelse / af alla Landsens inbyggare antagen / ther upå fölgde. När then gudfruchtige Konung Stenkil märkte thesse tros bekännare hafwa fattat sådant råd / at wilja ther igenom utrota thet gruswelige afguderi / och at then gemene hopen här öfwer knorra-de; afböjde han them med försigtighet från sådant upfat / betygandes ther utaf kunna ske at the blefwo til döden dömda / och han drifwen uti Landzflychtighet / som han wäldzwarckare och illgierningzmån uti Fäder-neslandet infört hade / och at alle lätteligen skulle falla til sit förra afguderi igen / the som nu trodde uppå Christum; såsom ses kunde nyligen wara skedd uti Wenden.* Til thetta Konungens tal samtlyckte Biskoparna / men reste omkring alla städer uti Gøthalandet / slogo sönder afguda beläten / och omwände många tusend af thet hedna folket til Christna trona och Gudz sannal kändedom. Och thetta ware nu sagt om Sverige / thes Gudztienst / Offer och Seder.

Såsom Noriget är thet yttersta Landskapet uti werlden / altså kan thet lämpeligen utaf öf införas uti thenna bokenes sidsta del. Thetta Landet kallas nu för tiden Norwegen; om hwilket belägenhet och storhet wi tilförene hafwom förmålt något uti gemen / så wi beskrefwom Sveriges belägenhet. Men nu wil man thet i synnerhet tillänna gifwa / at thetta Land uti långd sträcker sig in emot yttersta Nordenes strek / hwar af thet ock sit namn bekommit hafwer. Men sin begynnel-se tager thet ifrån the högt upstigande bergzklippor wid hafszundet / som man Belt kallar; Sedan wänder thet

D

sig

* Åhr 1066. när Godschalk blef dräpen.

sig med stadigvarande bergzugg åt Norden / och när thet med sin omkrets hafwer lika som affstångt thet stolta och brusande Wester-hafwet / tager thet omsider sit landamåre vppå the Riphæiska bergen; thet ock jordenes krets åfwen slutes / lika som trött och ofdrindgen at widare gå. Norwågen är / för the skarpa bergen / samt för then håfftiga och omåtteliga kölden full / then ofruchtsammaste ort / allenast beqväm til boskaps bete / och förthen skul föder och vpfosttrar han the tappresta soldater / hwilke inter warda klemuge af kråselighet och ofwerflöd / som gemenligen hoos them brukas hwilke såd; frucht ymnogt hafwa. Ofstare antasta the andra med krig ån som the sielfwe beswåras af någon. Utan någon afwund och misförstånd bo the tillsammans med sina grannar the Swenska / oansedt the vnderfundom doch icke ohemult / warda oroade af the Danske / som åfwen lika tryckias af armod. Thersföre nödgas the / af brist på närhing och vppehålle / fara omkring hela werlden / och genom sidröfweri födra med sig hem stora werldenes rikedomar; på sådant sätt förbåttra the then brist / som vti landet finnes. Men sedan the hafwa antagit then Christeliga läran / hafwa the ock fått bättre vnderwisning / at man skal ålska frid och sanning / vara nögder med sin fattigdom / ja vtskiffa åt them fattigom thet the hafwa församlat och besittia; men ingalunda / såsom tilfdrene / tilhoppa skrappa hwad förr vtdelt är: Och emedan alle vtaf begynnelsen betiente sig af förwetna och förddømmeliga konstler / bekänna the nu af enfaldigt och trogit hierta med Apostelen then kørskåste Christum. Med återhåld och måttelighet ofwergå the alla Menniskior så vti mat som vti seder / ålskande högeligen sparsamheten och höfligheten; theß utan wyrda the Presterna och sina kyrkior så högt / at nåppligen then hålles för Christen / som icke

icke dageligen gifwer något för Messan och Gudztiensten / som han hördt hafwer. Men döpelsen och Herrens Nattward / Altarens helgande och Presternas inwigande / måste hos them och hos the Danske för stora penningar köpas; hwilket misbruk man tror wåra vpkommit af Presternas girighet / effter the olårde solken hwarken ånnu weta / ei heller willia gifwa tiende / thesfdre betwingas the vti annat / som borde frivilligt gifwas. In the sukas besökning / och the dödas begrafning / måste alt med penningar betalas. Altå warda hos them the beprillige seder / så wida jag har förstått / allena genom Prästernas girighet stående och förwårade.

Mångastådes vti Sverige och Norge / bruka the som åro af ådelt stånd / then handling / at the beta boskap som Patriarcherne fordom giordt hafwa / och föda sig af sina händers werk. Men alle som boovti Norge åro gode Christne / vndantagande the som boovtom Norre-Bolens strek wid Wester-hafwet långt af sides: hwilke sågas ånnu så mycket förmå och vfråtta med sin truldom / at the bekänna sig weta alt hwad som gidres i werlden af hwar och en menniskia; som ock kunna the draga stora hwalfskar in vppå firanden med sin kiusning och beswårningar / och annat som vti skrifften om trulkarlar låses / thet förekommer them mycket låt at gidra. Vti the skarpa bergzallswor / som ther finnas / hafwer jag hördt sågas at qwinfolk bo / som hafwa skiagg; men männerne hafwa måst sit tilhåld vti skogarna / och låta sällan se sig; the bruka wildiurs skin för klådnat / och när the tala sig emellan / sågas the mera gnifla ån som vtförligen tala / at the nåppligen kunna förstås af the nåst tilliggande folken. Vti thesa bergachtiga Landzorterna är en sådan ymnighet af skogzdiur och willebråd / at måst hela Landet har

sin födda af foglar och diur som i skogen fångas. Ther fångas Boffeloxar / Bhroxar och Elgar / såsom vti Sverige; men Wildoxar fångar man vti Wenden och Ryssland: Allenast vti Norwegen finner man swarta råswar och harar / samt hwita Mårdar och hwita Björnar / hwilka lefwa vnder watern lika som Bhroxarna. Och emedan thet mycket finnes som för oss aldeles orwant och fremmande är / therför lemnar jag åt thetta Landes inbyggare / at widare om thetta och annat meer berättat.

Trondhem är hufwudstaden vti Norwegen; hwilken nu är zivad med många härliga kyrkior / ther Gudztienst hålles med mycken folkrikt sammankomst. Vti thenna staden ligger then helige Olufs Nordiske Konungens och ständachtige tros-bekännarens kropp / wid hwilkens graf H. Erren Gud ännu i dag gör och werkar stora vnder och Järteken med människornas hjälps återgifwande / så at ock tjt ankomna folk af widt belagne orter / the ther mena sig kunna winna hielp medelst thenna tros-bekännarens förtienst. Men wägen som the resa skole / är thenna: ifrån Aleburg eller Wendila vti Danmark / när man går til siö / kan man på et dygn segla öfwer til staden Wik (Bahus) vti Norwegen / ther ifrån seglar man på wänster sidan om Norges strand / och effter femte dagens förlopp kommer man til sielfwa Staden som kallas Trondhem. Man kan ock resa en annan wäg til land; / som går från Skåne vti Danmark / alt vp til Trondhem; Men thenne wägen är långsamare för bergen skull; och emedan han är också farlig / ty vndfly honom merendels alle resande.

Ifrån England ankom then förste Biskopen til Norge / Johannes benånd / hwilken omwände och döpte Konungen tillika med alt folket: Effter honom kom Grymkil, som då war Konung Olufs sändningebod til Archebiskopen Unwan. Vppå them fölgde then tridie / then

then samme Sigfrid; som predikade både hos the Norska och Swenska / och lefde alt in til vår tid / tillika med andra Präster / som äfwen namnkunnoge woro ibland thetta folket: Effter hwilkas dödeliga fränfalle war Archebiskop / vppå Nordiska folkets begäran / förordnade Biskopen Tholf at boo vti staden Trondhem, och Sigward at förestå the kringom liggande orter. Men Asgot och Bernhard sände han bort ifrån sig / gifwandes them en nödisam skänk och betalning för sin resa / darsedt han thet illa vptog at the af Påswen inwigde woro. Genom these kyrktio-tienare har Gudz ord in til thenna dag giordt frucht / så at Församlingen förkofrat sig til många siälar / och then helige Modren Gudz kyrkia med härlig tilwärt i alla the Nordiska länderna sig utwidgat. Doch för then så nyligen implantade Christendomen / woro ännu inga Biskopz stift afdelade / til sina wisfa gränzor / emellan the Norska och the Swenska; utan hwar och en Biskop / som utaf Konungen eller folkena antagen är / arbetar vti gemen på Gudz Församlings vpybyggelse / gåendes omkring hela landet / at draga så många som the kunna til then Christeliga trona och läran / vppå them the ock sedan hafwa acht och inseende / så länge the lefwa / och thet utan alt afwund och missförstånd.

Vtom Norwegen / som är thet yttersta land vti Norden / finner man icke then ringaste plaz ther människior boo kunna / utan thet oändelige och förfräckelige Wester-hafwet / som går kring hela Norden / stöter ther in. Thetta hafwet äger många dijar / som icke äro af ringa anseende / och liggia twärt öfwer gint emot Norwegen / och äro nästan alla the Nordiskas wälde vndergifne / förthen skul the ei heller böra af oss förbigås / emedan the ock höra til then Hamburgiska Biskopen och thes dom.

Orchades the förnämste / hwilka the Barbarer Orkendi-
jarna kalla; och liggia utspriddde kring om hela hafwet
lika som Cyclades. Om thesa synas the Romerske
handlingars skrifware / Martianus och Solinus således
hafwa berättat: Utom Britannien äro dijarna Or-
chades, hwarifrån thet oändeliga wida Wester-haf-
wet sig utsträcker: Af thesa dijar äro tiugu aldeles öde
och utan inbyggare / men 16. beboos. Orkendijarna
äro alle tillsammans wid påh 40. Dijarna Electrides lig-
gia ei heller långt ther ifrån / så kallade ther af / at
ppå them wäxer Bärnsten. Orkendijarna äro belä-
gne emellan Norwegen / Britannien och Irland / och sy-
nas lika som ligga och leka uti thet brusande Wester-
hafwet / samt förackta och troha thes fräsande swell-
wågor. En del berätta at man kan segla til them på
et dygn / från the Nordiskas stad Trondhem: Utwen
så långt såges och vara antingen man ställer sin resa
til England eller på andre sidan wänder sig åt Skottland.
Til samma Orkendijar hafwer wår Archebiskop först
förordnat och inställt / effter Påstrens befalning / Thor-
ulfer til Biskop / uti staden Blascona, på thet han skulle dra-
ga omsorg för them alla / ehuruwäl the tilförende stodo
under the Engländiska och Skottiska Biskopars styrelse.

Den Thyle, ligger mycket wida affides ifrån the
andra dijar / långt uti Wester-hafwet / och såges nå-
piligen vara någrom bekant. Om thenna finnes mycket
förmålt / så af the Romerska handlingars skrifware / som
af the Barbarer, hwilket at förstålja wäl wårdt är. Then
yrtersta af thesa dijar / såga the / är Thyle, vppå hwil-
ken om sommartiden och wid sol-stadbragdet / så solen
går in uti eller under himmels-teknet kräftwetan / är
aldeles ingen natt; Och förthenksul ther emot om win-
teren / så solen går in under Stenbockens teken / är ther-
sammansstädes ingen dag: Och thetta mena somblige
skola

skola ske til skiftes på hwarjo sex månader. Beda skrif-
wer ock / om the liusa sommar-nätter uti Britannien,
at när man wid sommartiden uti sex månader hafwer
ständigwarande dag / gidra the oss ofelbart löffte om /
at ther emot så ästwen så lång nattetid om winteren /
när solen är borte under jorden. Hwilket Pytheas Mas-
siliensis skrifwer ske vppå den Thyle, som är belägen
när man seglar åt Norden / 6. dagresor ifrån Britannien.
Therfore ock thenna den Thyle kallas nu Island / af
Isen som betäcker och hölljer Wester-hafwet. Om then-
na ö berättas ock thetta / som wårdt är at minnas:
At Isen som ther ligger / är för älder skul så torr / och
så swart / at han brinner när man tänder eld vppå
honom. Thenna den är fast mycket stoor / så at hon in
om sin jordkretz inhåller åtskilliga folkslag / hwilke les-
wa allenast utaf boskaps afwel / och klåda sig med the-
ras skinn: Ther wäxer ingen säd / och finnes ingen för-
råd vppå wed och skog; therfore boe the uti jord-
kulor; the liggia och boe tillsammans / uti ett huus
och under ett taak med sin boskap / och betiena sig nå-
stan tillika med them af samma spijs. Alltså föra the
uti enfaldighet ett heligt och ostraffeligt lewerne / eme-
dan the intet mera sökia och efftersträfwa / än som na-
turen medgifwer och tilståndier / och förthenksul kunna
gladeligen såga med Apostelen: När wij hafwom
kläder och föda / låtom wij oss ther med nöija. Ty
betgen hålla the för fasta städer / och klållorna för sin
kräselighet: Jag kan med fog skatta thet folket lycksa-
ligt / emedan ther uti theras fattigdom ingen afwundas
öfwer them; Och ther utinnan allralycksaligast / at the
alle hafwa antagit then Christeliga läran och sig Chri-
stum iklädt. Uti theras seder finner man mycket be-
rdmligt; beynnerligast wisar sig hos them en rätt-
skaffens kärlek / af hwilken berflyter thet / at alt thet
the

the hafwa / lemna the allmänt / så wäl at fremlingom som them hemföddom. Sin Biskop wyrdä the som konung / efter hans godtyckio ställer alt folket sig: hwad som han eiter Gudz wilja / efter skrifftenes anledning / eller efter andra folks loflige stiftningar förordnar / thet erkiänna the för lag.

För hwilkas skul wär Archebiskop tackade Gud högeligen / at the wti hans tid omwände äro / oansedt the för then antagna Christeliga trona / höllo sig wid förnuftens lag / och gingo således icke långt ifrån wär sanna Gudztienst: Therföre förordnade han öfwer them / efter theas begäran / en gudelig och from man benämnd Isleph, hwilken blef ifrån samma landzort försänd til Archebiskopen / och blef ther någon tid med största heder och ähwa qwarhållen / så han imedlertid lät sig ther om underwisa / wti hwad stycker the nyligen til Christuyn omwände folk hållsamligen borde läras / genom honom sände ock Archebiskopen skrifwelse til Isländarena och Grönländarena / hållandes kärlligen och wyrd-samligen theas Församlingar / samt lofwande sig oförtöfwat wilja komma til them / at the måtte inbyrdes fulkomligen glädia sig. Wti hwilka ord / Archebiskopens härliga wilja / som han genom sitt sändebud yppade / bör berömmas / emedan wi ock läse at Apostelen Paulus * war sinnad at resa at Hispanien, til at predika Gudz ord; thet han dock icke förmatte fullfölja. Thetta hafwer jag altså förstått sansfärdigt wara / om Island / och then yttersta den Thyle, gåendes förbi alla säfånga sägner.

Men ännu äro ock många andra dijar / wti Wester-hafwet / ibland hwilka Grönländ icke then minsta bör räknas / som ligger långt wt yppå diupet wti hafwet / emot the Swenska bergshögder Riphällarna.

Til

* Rom. 15. Cap. v. 23. 24. 28.

Til hwilken föregifwes at man ifrån Nordiska stranden / kan segla på 5. eller 7. dagar / lika som til Island. Menniskiorne äro ther blågröna til färgen lika wid hafwet / af hwilken orsak den sit namn bekommit hafwer / och förhålla the sig wti lefwerne lika som Isländerna: wtdantagandes thet at the äro grymmare til sinnes / och genom södröfveri tilfoga them söfvarandomskada. Thet säges ock / at the nyligen hafwa antagit trona / och nu af Christo namnet bära.

Then tridie den är Halogland / som ligger närmare in at Norge / men icke olit them androm wti storlek. Yppå thenna den ser man om sommaren wid solståndet wti samfalte 14. dagar / solen stadigwarande yppe öfwer jorden; Och om winteren synes hon intet / wti äfwen så många dagar. Thetta tyckes wara en underlig och förborgad ting för thet olärde och ensaldige folket / som intet weta / at dagarnas olika längd / förorsakas af solenes tilskiftes närmare annalkande och åter bortgående: Ty / för jordenes krets rundhet skull / följer nödwändigt at solen wti sin omgång / ther hon kommer närmare / giör dag / men ther ifrån hon bortgår lemna hon natt och mörker. Hwilken / när hon om sommaren yppstiger emot solståndz-streket / förlänger dagarna och förtortar nätterna / för them som boe wti Norden; Men när hon går neder tillbaka / at thet solståndz-streket som winter-stadbragd kallas / giör hon äfwen thet samma them / som söder wt boe; Thetta förstår icke thet ensaldiga folket / och therföre kalla the thet landet heligt och lycksaligt / som sådana underwerk menniskiorne beteer. Ty hafwer ock * Konungen wti Danmark med många andra betygat / at sådant sker ther / så wäl som wti Sverige ock Norwegen / och yppå andra / under samma himmels-strek liggande / dijar.

E. Thes.

* Sven Elstrithson.

Thesutan berättade han ock / at ännu en annan
 år af mångom vpsfunnen vti Westerhafwet / som
 kallas Winland, förhensful at ther wärer wijnträn/
 fast them ingen planterar / som gifwa vtaf sig thet al-
 draffidnaste wijn. Ja / thenna år ock ymnig af sädz-
 fruchter som frivilligt wära / thet wi förnummit haf-
 wom icke af någon diktad inbillning / utan af the Dan-
 skas wisa berättelse. Vtom thenna år finnes intet
 land som kan bebos vti Wester-hafwet / utan all then
 rymd / som ther vtom sig vidare sträcker / är vpslyd
 med olidelig is / stadigwarande Is och ett faseligit
 mörker: thet ock Martianus wet berätta / så han sä-
 ger: At man kan icke segla en dagzled vtom den Thy-
 le; ty hafwet är sedan med Is betäckt. Thetta hafwer
 then mycket förfarne Nordiske höfdingen Harald nyli-
 gen försocht / så han besichtigade Norra hafwet / på thet
 han måtte finna thes widd / så ock omsider sig vppade
 för hans ögon en ingång til then slutande werldens ä-
 nda / som med ett försträckeligit mörker beseglat war / ther
 före han ock wände sin kosa tilbakas / och icke utan största
 äfventyr kunde vndslippa thet huffeliga afgrundz diupet.
 Ther til med berättade för oss salig vti ämin-
 nelse Archebiskopen Adalbert, at någre adelsmän ifrån
 Frisien, hafwa vti thes Biskopens tijd / som näst för
 honom war / seglat åt Norden / vti thet vpsåt / at the
 thetta hafwet öfverfara och besee skulle; therföre at the
 hörde sägas / at thetta landets inbyggare / at när man
 reser rätt fram norv vt / ifrån mynningen af floden
 Wirraha, finner man sedan intet vidare något land /
 utan thet wida hafwet / som Libersee kallas. Vtaf ny-
 fikenhet at vtforska thetta / hafwa the sammansworne
 och förenade swenner / lossat ifrån the Frisers strand /
 och gått til siö; med glädie rop och anskrij til vpmun-
 tning. Och så the lemnade bak efter sig Danmark på
 then

then ena sidan / och på then andra Britannien, kommo
 the til Orknöjarna / hwilka / på wänstra sidan liggan-
 de så the gingo förbi / och hade Noriget på höger han-
 den brede wid sig / så the / effter ett långt togande
 och seglande / Island in: therifrån segla the ännu wida-
 re / och komma til yttersta Norre-Polen / sedan the
 hade sedt bak efter sig alla the öjar / om hwilka wi nu
 här tilldrende nämt hafwom; så anbefalla the sin resa
 och sit dristiga förhafwande then Allmächtige Gu-
 denom / samt then helige tros bekännaren Willehad:
 och ther vppå råka the hasteligen in vti thet kalla och
 med mörker betäckta hafwet / ther man näpligen något
 see kan. Och si! så hände sig / at then ostadiga i en gräselig
 giöla omkringsströmmande Malströmen / then man Euripus
 kalla må / när watnet tillbaka löpte til sin hemliga och
 fördolda vhsprungz kiälla; vti sit häftige anfall och
 försträckeliga förs med sig bringade / och til afgrundz
 öppningen förde / the olyckliga och förtwiflade Sidmän-
 nerna / som så intet annat sägo för sig / ei heller vppå
 annat tänka kunde / än döden. Thenne afgrundz giölan
 säges vara thet omäteliga diup / vti hwilket hafvens
 watn / så thet vtswallar ifrån sina wanliga strander /
 och synes lika som aftaga / aldeles vpslukas / och åter
 strart vtspyes och tillbaka kastas: thet man plägg swall
 och vpslod kalla. När the så åkallade allena Gud om
 nåd och barmhertighet / at han wille anamma thesas
 själar / bortryckte thet häftiga hafwet tillbaka fallan-
 de ström / och inom sin giöla vpswålgde / några skep a
 samma medfölje; Men the andra kastade strömen til-
 baka och dref them til ryggia långt ifrån the andra med
 et starkt vtfall: Alltså wordo the / genom Gudz synner-
 lige försyn och hielp befriade ifrån then närwarande /
 och them för ögonen och öfwer hufvudet swäfwande
 faran; så the ock lade sig med all macht och styrkio vp-
 på

på årorna / at the ock måtte jämte flodens tilhielp sielfwa befrämja sin wälsfärd / och vndflyckt utur faran. Då the nu hade vndkommit then stora farligheten / så wäl som thet sälliga mörker och häfftiga kiölden / träffade the oförmodligen til en **D** / som alt omkring war med höga bergsklippor omgifwen / och befäst lika som en stad : Tit the förfogade sig at beskåda orten / och sunno ther menniskior som om middagstid lågo uti diupa hål och jordkulor / för hwilkas dörrar fans liggande en otrolig myckenhet af gyllene kiärl och annan sådan Metall, som hålles för sällsam til at finna / och i werlden dyrbar skattas. Swarfdre slöto these hos sig at lyfta en del af thenna dyrbare skatten / så mycket som the kunde bära / them båsmännerne som skyndsamast och med glädie til skeppen bortsläpade : Då the hastigt blefwo warse bak efter sig kommande menniskior / som woro af en omennisklig storlek / hwilka man hos oss plågar kalla Cyclopes eller Resar; och fram för them lupo hundar / til anseende mycket större än som wanligit är; hwilke / som the häfftigt tilrusade / blef en af these följelagare fastgripen / och uti et ögnablet och för allas åsyn af them uti stycken söndersliten : Men the andre blefwo uptagne uti skeppen / och vndsluppo således : då Resarne i hamn och hål them följde efter / och skrijade at thet gaf skall alt up i himmelen / såsom the sielfwe berättade ther om. Medelst en sådan lycka wordo the Friser ledsagade och kommo til Bremen, therest the berättade alt uti ordning för Archebiskopen Alebrand, och offrade åt **H**erranom Christo / och hans trogne bekännare Willehad, taksäijelse-offer för sin lyckeliga återkomst och lifwets bibehållande.

Thet är ock mycket annat / som icke orinmeligen här kunde förtälas / om thetta hafwets brusande ström / som sig vprörre två gånger om dagen; hwilket är

är för allom ett stort underwerk / så at the naturkunige / som noga efterlöka och ransaka all tings hemliga och förborgade orsaker / måste här stanna uti twiswelsmål / då the intet weta eller finna kunna hufwud-orsaken och ursprunget / til en så underlig flod. Och huru wäl Macrobius och Beda synas något tala här om / så bekänner dock Lucanus sig intet weta; åtskillige som här om skrifwit / täfla sins emellan med stridiga meningar : Men äro alle ifrån hwar annan skiljachtige / så at the sig grunda vppå owisja skäl; doch är oss nog / med Propheten at utbrista : **H**erre huru härlige äro tine werk / och tu hafwer them alla wissligen förordnat / jorden är full af tin äbro och macht. Och åter : Himlarna äro tine / och jorden är tin / och tu regerar öfwer hafwen / och tine domar äro ett outränsakeligit diup / therför kallat the ock med rätta obegripelige.

Thetta är thet wi hafwom förståt och inhämtat om the Nordiska ländernas natur och egenkap / samt skattom böra föreställas til then helige Hamburgiska Församlingens heder och ähra / hwilken wi nu see genom Gudz nåd så hafwa sig förkofrat uti gudachtighet / at en oräknelig myckenhet af folk / för hwilka thenne är et hufwud och Archebiskopsäte worden / hafwer genont thes waksamma underwising och predikan / til största delen anannat Christum och then rätta trona / och så wida gått med sin predikan / at röstet af Evangelii ord hafwer icke stannat för än hon ock yttersta werldenes ändar med sitt liud upfyllt hafwer. Hwilket hållsamma budskap til hedningarna / then helige Ansgarius först vppå sig tog at förätta / och altid sedan in til thenna dag är wordet förbättrat / medelst önskelige förkofringar / så at man vppå these folksens omwändelse har troligen

arbetat/ in til then berömliga Archiebiskopens Adalberti dödh/ wid påß nu vti samtälte 240. åhr.

Sij altså! thesse grymma och wildsinnade/ så wäl Danske som Norwegiske och Swenske folkslagen/ som efter then salige Gregorii ord til at tala/ intet annat wisse/ än at hotas med omildhet/ hugg och slag/ hafwa nu långt för thetta lärdt at siunga Halleluja och lofwa HErran Gud. Sij! thet rofachtiga folket/ utaf hwilket/ som wi förnimom/ alla länder så vti Frankriet som vti Tyskland/ hafwa fordom varit plundrade och förhärjade/ lesiwer nu förnögt med sina gränssor; och säger med Apostelen: **Wy hafwom icke här någon warachtig stad/ utan sötiom thet tilkommande/ och hoppoms at så see HErrans goda vti the lesiwandes landom.** Sij! thetta landet som förr war fastligt/ så at ingen kunde komma tit för afguderis skul/ och allom otåkt/ lika som Gudinnans Dianæ altar som med the Scythers blod altid bestänktes/ hafwer nu thenna naturliga wildsinnigheten aflädd/ tilläter nu och med opräckta händer emottager the sanna Gudz ordz Lärare/ the förra diefwulens altar och stiftningar förstörre/ vprättar här och ther vti landet kyrkor och församlingar/ och Christi namn lofwar och prisar enhälligt med hierta och mun; Förty/ en sådan förwärling kommer af thens högstas hand/ och så hastigt utspredes Gudz thens Allmächtiges ord/ så at ifrån solenes uppgång til thes nedergång/ ifrån Norr och ifrån hafwet/ skal HErrans Namn lofwat och helgat warda/ och alla tungor skola bekänna/ at **Jesus Kristus är HErren Gud Fader til åhro/ then ther lesiwer med Fadrenom och then Helga Anda/ samt regerar i alla ewighet/ Amen.**